

Aktīvie nodarbinātības pasākumi cilvēkiem ar invaliditāti sociālo investīciju pieejas kontekstā

Taņa Lāce, Rīta Rungule

*Rīgas Stradiņa universitāte, Socioloģijas
un psiholoģijas katedra, Latvija*

Ievads. Projekta *Re-Invest* (“Uz vērtībām un uzticību balstītas, iekļaujošas, solidāras Eiropas attīstība ar sociālo investīciju palīdzību”) mērķis ir attīstīt Sociālo investīciju pakotnes filozofisko, institucionālo un empīrisko bāzi, kas balstīta uz sociālajām investīcijām cilvēktiesībās un darītspējā (*capability*). Eiropas Komisijas sociālo investīciju pakotne, kas tika uzsākta 2013. gadā, ir fokusēta uz aktīvu integrāciju kā vienu no sociālo investīciju pilāriem. Sociālos ieguldījumus definē kā ieguldījumus cilvēkos (atšķirībā no finanšu vai materiālajiem ieguldījumiem). Pieredze liecina, ka formālas cilvēktiesības (piemēram, tiesības uz darbu vai sociālo aizsardzību) ir sociālās normas, kas labklājību automātiski neuzlabo. Lai īstenotu šādas tiesības (galvenokārt ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību jomā), ir jāievieš dažādi rīcībpolitikas pasākumi. Lielākajai daļai politikas pasākumu nepieciešamas papildu sociālās investīcijas individuālās un kolektīvās iespējās, kas paaugstina pasākumu efektivitāti un lietderību tieši mērķgrupu skatījumā.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Rīgas Stradiņa universitāte pētījuma veikšanā sadarbojās ar Latvijas Cilvēku ar īpašām vajadzībām sadarbības organizāciju “SUSTENTO” un Invalīdu un viņu draugu apvienību “Apeirons”. Pētījuma mērķis bija novērtēt Nodarbinātības valsts aģentūras (NVA) piedāvātos aktīvos nodarbinātības pasākumus un subsidētās darbavietas no mērķgrupas – cilvēku ar invaliditāti – skatpunkta.

Pētījuma dati iegūti deviņās daļēji strukturētās intervijās ar cilvēkiem ar invaliditāti, četrās intervijās ar NVO pārstāvjiem, divās intervijās ar politikas veidotājiem un divās intervijās ar darba devējiem, kā arī fokusgrupas diskusijā ar sociālā darba speciālistiem un sociologiem.

Rezultāti. Intervijās, fokusgrupas diskusijā, kā arī citos pētījumos iegūtie dati liecina, ka informācijas trūkums ir akūta un ilgstoša problēma, kura pastāv vairākos nodarbinātības sistēmas līmeņos, par informācijas trūkumu sūdzas gan personas ar invaliditāti, gan arī procesā iesaistītās institūcijas un darba devēji. Personas ar invaliditāti galvenokārt uzsvēra informācijas trūkumu par pieejamiem atbalsta pasākumiem un neziņu par to, kur meklēt informāciju.

Kā liecina NVO “Apeirons” pieredze, NVA bezdarbnieku atbalsta pasākumos maz tiek ņemtas vērā iespējas cilvēkiem ar invaliditāti, piedāvājums ir vispārējs, bet katrs gadījums atšķirīgs. NVO pārstāvji norāda, ka subsidēto darbvietu ir par maz un visiem nepietiek. Arī divu gadu periods tiek vērtēts kā pārāk īss. Patlaban netiek diferencētas jeb profilētas dažādas mērķgrupas personām ar invaliditāti. Darbavietā tiek investēts uz divu gadu periodu, taču, kā liecina prakse, radītās darbavietas “pazūd”, periodam beidzoties, tajās neturpina strādāt divu gadu laikā subsidētie darbinieki un netiek pieņemti citi cilvēki ar invaliditāti. Tādējādi darbavietas iekārtošana atbilstoši cilvēku ar invaliditāti vajadzībām ir ieguldījums tikai uz diviem gadiem. Vadoties no sociālo ieguldījumu paradigmas, būtu jāiegulda cilvēkos, nevis darbavietās. Šādi ieguldījumi būtu ilgtspējīgāki.

Secinājumi. Cilvēku ar invaliditāti NVO pārstāvji vairāk nekā valsts un pašvaldību institūciju pārstāvji apzinās sociālo ieguldījumu nepieciešamību savas grupas nodarbinātības veicināšanā, jo cilvēkiem ar invaliditāti jāpārvar vairāk grūtību, lai varētu konkurēt atklātā darba tirgū.

RE-INVEST, Rebuilding an Inclusive, Value-based Europe of Solidarity and Trust through Social Investments – Project.